

פרק ב'

המקורות, השימושים וההכנסות

1. סיכום

סך המקורות הריאליים שעמדו לרשות המשק — התוצר ועודף הייבוא — היה גבוה בשיעור 13 אחוזים בקירוב לעומת 1963. רמת המחירים הממוצעת של המקורות עלתה ב־4 אחוזים ולפיכך עלה ערכם של סך המקורות בשיעור 18 אחוזים בקירוב והסתכם ב־10,990 מיליון ל"י, לעומת 9,360 מיליון ל"י אשתקד.

התוצר הלאומי הגולמי במחירים קבועים עלה בשיעור 10 אחוזים בערך. רמת המחירים של התוצר עלתה ב־5 אחוזים בקירוב, והתוצר הלאומי ב־1964 היה, במחירי שוק שוטפים, 9,340 מיליון לירות — 16 אחוזים יותר מאשר ב־1963. שיעורי גידול גבוהים במיוחד בתוצר הריאלי חלו בענפי החקלאות והתעשייה. התוצר הריאלי בענפי התחבורה והבנייה עלה בשיעור קרוב לממוצע.

ב־1963 היווה התוצר הגולמי המקומי למעלה מ־86 אחוזים מכלל המקורות שלרשות המשק וקרוב ל־14 אחוזים מקורם היה בעודף הייבוא. בשנה הנסקרת ירד במקצת משקלו של התוצר בסך המקורות והגיע ל־85 אחוזים. כ־23 אחוזים מסך הגידול במקורות שעמדו לרשות המשק בשנת 1964 נבעו מגידול בעודף הייבוא ו־77 אחוזים — מגידול התוצר הלאומי. כמחצית מתוספת המקורות בשנת 1964 נועדה להגדלת הצריכה הפרטית, כ־15 אחוזים — להגדלת הצריכה הציבורית וכ־35 אחוזים להגדלת ההשקעה גולמית מקומית.

גידולו של הייבוא ב־16 אחוזים והעלייה המתונה בייצוא בשיעור 7 אחוזים הביאו לעלייה בשיעור 30 אחוזים בעודף הייבוא, במחירים שוטפים, שהם 25 אחוזים במחירים קבועים.

היווי ההון המקומי הריאלי היה ב־1964 גבוה בשיעור 20 אחוזים בקירוב לעומת 1963 והסתכם ב־2,900 מיליון לירות בקירוב. מרבית הגידול חלה בצבירת מלאי ובציוד — אניות וציוד קשר בעיקר.

הצריכה הפרטית הריאלית עלתה השנה בשיעור 11 אחוזים, שהם 6.8 אחוזים לנפש, תוך המשך המגמה של עליית חלקם של השירותים והמוצרים בני הקיימא. ההוצאה לצריכה ציבורית עלתה בשיעור 14 אחוזים, במחירים שוטפים, או ב־7 אחוזים במונחים ריאליים, שהם שיעורים מתונים לעומת 4 השנים הקודמות.

בד בבד עם הגידול הניכר בתשומת גורמי הייצור — הון ועבודה — במשך עשר השנים האחרונות, חלה עלייה בפיריון הייצור הכולל במשק. התוצר ליחידה משולבת של גורמי ייצור עלה בממוצע בשיעור 4 אחוזים בקירוב, כאשר עיקר הגידול מקורו בענפי התעשייה, החקלאות והתחבורה.

ההכנסה הלאומית הנומינאלית עלתה ב־16 אחוזים לעומת 1963 והגיעה ל־7,230 מיליון ל"י. המיסים הישירים, בניכוי תשלומי ההעברה, עלו ב־26 אחוזים וההכנסה הפנויה ממקורות פנים עלתה ב־15 אחוזים. ההעברות הפרטיות מחוץ לארץ עלו ב־3 אחוזים וההכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות עלתה בשיעור 13 אחוזים.

המקורות והשימושים, 1963 * ו-1964

העלייה או הידועה (-)			1964 במחירי 1963	1964	1963	
בערך	במחיר	בכמות				
(אחוזים)			(מיליוני ל"י)			
						הצריכה הפרטית
15.8	3.8	11.6	5,355	5,556	4,797	משקי בית
12.9	7.0	5.5	462	495	438	מוסדות שלא למטרת רווח
15.6	4.1	11.1	5,817	6,051	5,235	סך הכל
						הצריכה הציבורית
16.5	—	—	—	1,019	875	צריכה אזרחית
8.1	—	—	—	772	714	ביטחון ותקציבים מיוחדים **
24.1	—	—	—	263	212	תשלומי ריבית
14.1	5.9	7.7	1,939	2,054	1,801	סך הכל
						ההשקעה הגולמית
17.6	5.1	11.9	763	802	682	דיור
12.4	5.1	6.9	783	823	732	בנייה אחרת
34.2	1.0	32.9	1,060	1,068	796	ציוד
85.9	4.4	78.1	183	192	103	מלאי
24.7	3.4	20.6	2,789	2,885	2,313	סך הכל
17.5	4.2	12.8	10,545	10,990	9,350	סך כל הביקושים המקומיים
16.2	2.1	13.8	3,516	3,592	3,091	בני כוי: הייבוא
7.2	2.2	4.9	1,902	1,943	1,814	בתוספת: הייצוא
29.1	2.2	26.3	1,614	1,649	1,277	עודף הייבוא
15.7	4.6	10.6	8,931	9,341	8,073	התוצר הלאומי הגולמי במחירי השוק

* נתונים מתוקנים.

** המקור: פרק ז', "פעולות הסקטור הציבורי".

המקור: הלוח מבוסס על נתוני חלשכת המרכזית לסטטיסטיקה, אולם לגבי כמה פרטים הוא בנוי על פי הנדרות אחרות:
א. תשלומי הריבית שפ הממשלה והסוכנות כלולים כאן בצריכה הציבורית ובתוצר הלאומי, ואילו לפי הנדרות חלשכת מחווים תשלומי הריבית, נמו, תמיכה לגורמי הייצור.

ב. תשלומים לגורמי ייצור בחוץ לארץ כלולים כאן בייבוא, והתקבלים מחוץ לארץ לגורמי ייצור בארץ — בייצוא.
ג. המיסים על הייבוא והתמיכות לייצוא מוגדרים כאן כמיסים רגילים, והתוצר הלאומי כולל את המיסים בניכוי התמיכות. בנתוני חלשכת המיסים על הייבוא כלולים בנתוני הייבוא, והתמיכות לייצוא — בנתוני הייצוא, ואין הם כלולים בתוצר הלאומי.

בשנת 1964 עלו ההכנסות משכר¹ בשיעור גבוה מאשר ההכנסות שלא משכר, אך התמורה לעבודה ביחידת תוצר נשארה קבועה. במשך עשר השנים האחרונות חלה ירידה יחסית בשכר העבודה לשכיר, לעומת הגידול בתוצר למועסק ועלייה מקבילה בתמורה ליחידת הון.

2. המקורות העומדים לרשות המשק

(א) התוצר

בשנת 1964 נמשכה הצמיחה הכלכלית המהירה של המשק, כפי שהיא מתבטאת בשיעור הגידול הריאלי של התוצר הלאומי הגולמי. התוצר הלאומי הגולמי עלה בשיעור 10.5 אחוזים בקירוב, בדומה לשיעור הגידול הממוצע בשנים 1958 עד 1963, אך פחות משיעור הגידול בשנתיים האחרונות. רמת מחירי התוצר הלאומי עלתה ב-4.6 אחוזים, ולפיכך היה התוצר ב-1964 גבוה ב-15 אחוזים בקירוב והסתכם ב-9,340 מיליון לירות בקירוב. האוכלוסיה גדלה בשנת 1964 בממוצע ב-4 אחוזים בקירוב והתוצר הלאומי לנפש עלה במחירים קבועים ב-6 אחוזים לעומת 1963, ואילו שיעור הגידול הממוצע של התוצר לנפש ב-5 השנים הקודמות היה 7 אחוזים לשנה. כבעבר, כן גם ב-1964, נתאפשר הגידול המהיר בתוצר הלאומי הודות לגידול במספר המועסקים ובמלאי ההון מחד, ולקיומה של רמה גבוהה במידה מספקת של ביקוש כולל למוצרי צריכה ונכסי הון, הן מצד הסקטור הפרטי והן מצד הסקטור הציבורי, מאידך. מספר המועסקים במשק ב-1964 עלה ב-4.6 אחוזים לעומת 1963. לפיכך, עלה התוצר הריאלי למועסק, בשיעור 5.5–6.0 אחוזים, שיעור נמוך מזה של אשתקד — כ-7 אחוזים — ומשיעור העלייה הממוצע ובתוצר למועסק ב-5 השנים האחרונות. מלאי ההון היה בתחילת 1964 גבוה ב-11 אחוזים² לעומת השנה הקודמת ועל כן חלה עלייה בשיעור 6 אחוזים בכמות ההון למועסק במשק. התוצר ביחס ליחידה משולבת של הון ועבודה עלה ב-4 אחוזים בקירוב. הגידול בתוצר ביחס ליחידת הון ועבודה משקף, בעיקרו, שיפור ביעילות השימוש בגורמי הייצור שברשות המשק, ובחלקו, גידול בשיעור הניצולת של גורמי הייצור הקיימים ושינוי באיכותם. בענף החקלאות מושפע פיריון הייצור גם מגורמי טבע.

1. התוצר בענפי המשק

התוצר הריאלי בענף החקלאות עלה בשנת 1964 בשיעור 19 אחוזים, שיעור גידול גבוה לעומת 3 השנים האחרונות. שיעור גידול זה הושג בעיקר הודות לעלייה ביבולי הפירות הנשירים וגידולי השדה, ולמרות העלייה המתונה, יחסית, ביבולי ההדרים. חלק מגידול מואץ זה נעוץ, כנראה, בהבשלתן של השקעות שנעשו בשנים האחרונות, ובתנאים אקלימיים מתאימים. החקלאות תרמה בשנת 1964 כ-15 אחוזים מהגידול בתוצר הריאלי.

בענף התעשייה נמשך שיעור הגידול המהיר בתוצר — 14 אחוזים בקירוב, שהיוו למעלה משליש מהגידול בתוצר הלאומי בשנה הנסקרת. שיעורי גידול גבוהים במיוחד נרשמו בתפוקת ענפי המיכרות והמחצבים, הפלסטיקה, הציוד לבית, כלי ההובלה והעץ, אשר גם בשנים האחרונות גדלו בשיעור גבוה מהממוצע.

התפוקה הריאלית בענף התחבורה עלתה בשנה הנסקרת בשיעור 12 אחוזים בקירוב, בדומה לממוצע ב-5 השנים הקודמות. עיקר הגידול חל השנה בענפי התחבורה הממונעת, התיקשורת, והתעופה. לעומת זאת, חלה האטה בשיעור גידול תפוקת ענף הספנות והרכבת. התפוקה הריאלית של ענף הבנייה עלתה בשיעור 10 אחוזים, לעומת 5 אחוזים אשתקד. בבנייה למגורים חלה עלייה בשיעור גבוה יותר — 12 אחוזים, ומשקלה בכלל הבנייה עלה

¹ ראה הערה ללוח ב'10.

² למעט מלאי הון מגורים.

במקצת לעומת אשתקד. שיעורי גידול נמוכים נרשמו בענף המסחר והשירותים, הן האישיים והן הציבוריים, שבהם עלתה התפוקה הריאלית בשיעור 5 אחוזים בקירוב, בלבד.

2. התפתחות מיבנה המשק

בשנת 1964 חלה, כאמור, עלייה גדולה מהממוצע בכלל המשק בתוצר הריאלי בענף החקלאות והתעשייה, אך, לעומת זאת, חלה ירידה מוחלטת במחירי התוצר בחקלאות — 10 אחוזים בקירוב, וכן ירידה יחסית במחירי התוצר בתעשייה. לעומת זאת חלה עלייה מתונה יחסית בתוצר הריאלי בענפי השירותים שהיתה כרוכה בעלייה גדולה במחיריהם היחסיים. ההתפתחויות הללו באו בהמשך למגמות העיקריות שהסתמנו במשך הישראלי במשך העשור האחרון.

לוח ב' 2

התוצר המקומי הגולמי והמועסקים, 1955 ו-1964

(אחוזים)

הענף	התוצר המקומי הגולמי *			המועסקים		מדד התוצר למועסק כענפי המשק		
	1955	1964 (מחירים שוטפים)	1964 (מחירי 1955)	1955	1964	1955	1964 (מחירים שוטפים)	1964 (מחירי 1955)
חקלאות	12.3	10.0	15.6	17.5	13.9	70.3	71.9	112.2
תעשייה	22.7	24.4	27.2	21.5	25.9	105.6	94.2	105.0
תחבורה	7.2	9.2	9.2	6.6	6.3	109.1	146.0	146.0
בנייה	7.6	7.1	6.9	9.4	9.6	80.9	74.0	71.9
מסחר ושירותים **	23.4	22.7	20.9	27.0	26.9	86.7	84.4	77.7
סקטור ציבור ***	19.3	17.9	14.1	18.1	17.4	106.6	102.9	81.0
בעלות מגורים	7.5	8.7	6.1	—	—	—	—	—
סך הכל	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

* במחירי נורמי הייצור.

** כספים, ביטוח, שירותים עסקיים ואישיים.

*** לרבות מוסדות שלא למטרת רווח.

מותר לסייג הענפים הנחוג בסקרי כוח-אדם.

ה מק ו ר : התוצר המקומי הגולמי — אומדן ד"ר א. ל. נעמן על יסוד נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אומדן זה מותאם לסייג הענפים הנחוג בסקרי כוח אדם; התעסוקה — אומדני בנק ישראל.

המיבנה הענפי של התוצר הלאומי הגולמי של ישראל דומה מכמה בחינות לזה של המדינות התעשייתיות באירופה המערבית¹. עובדה זאת מתבטאת במשקל הנמוך של ענף החקלאות בישראל — כ-10 אחוזים, במשקל הגבוה של ענפי המסחר והשירותים, לרבות השירותים הניתנים על ידי הסקטור הציבורי — כ-50 אחוזים ובמשקלו הגבוה, יחסית, של ענף הבנייה בסך התוצר — 7-8 אחוזים. חלקו של ענף התעשייה במשק הישראלי מגיע לכדי 25 אחוזים ומבחינה זאת דומה ישראל לארצות הדרומיות של אירופה: יוון, איטליה, פורטוגל, ספרד וקפריסין.

¹ ראה United Nations, "Economic Survey of Europe", 1963

בשנים 1955 עד 1964, עלה ערכו של התוצר המקומי הגולמי פי שישה במחירים שוטפים ופי שלושה במחירים קבועים. בד בבד עם גידול זה חלו כמה שינויים בהרכבו לפי הענפים: חלקו של ענף החקלאות בסך התוצר ירד מ-12.3 ל-10.0 אחוזים, ואילו של ענף התעשייה עלה מ-22.7 ל-24.4 אחוזים (ראה לוח ב'-2). חלקו של הסקטור הציבורי בתוצר המקומי ירד מ-19.3 אחוזים בשנת 1955 ל-17.9 אחוזים בשנת 1964, ומשקל ענף התחבורה עלה מ-7.2 ל-9.2 אחוזים. התפתחות זו של מבנה המשק תוארה כאשר התוצר מוערך במחירים שוטפים ואינה מורה על שינויים גדולים, אך במשך העשור האחרון חלו שינויים ניכרים במחירים היחסיים של התוצר שבענפים השונים. עלייה גדולה, יחסית, חלה במחירי התוצר בענפי השירותים, הן הציבוריים והן הפרטיים. לעומת ירידה יחסית במחירי התוצר בחקלאות ובתעשייה. תיאור השינויים בחלוקת התוצר לפי ענפים במחירים קבועים יוצרת, איפוא תמונה שונה בה השינויים בולטים יותר.¹ מתברר שמשקל החקלאות בתוצר המקומי, במחירים קבועים, עלה מ-12.3 אחוזים, בקירוב, ל-15.6 אחוזים ב-1964 ומשקל התעשייה — מ-23 ל-27 אחוזים, בקירוב (ראה לוח ב'-2). לעומת זאת, ירד משקל ענף המסחר והשירותים האישיים בתוצר מ-23.4 ל-20.9 אחוזים וחלקו של הסקטור הציבורי ירד מ-19 ל-14 אחוזים בסך התוצר המקומי הגולמי.

במשך העשור הנזכר חלו גם שינויים במיבנה התעסוקה לפי ענפים. כתוצאה מהשינויים בהתחלקות התוצר והתעסוקה בין הענפים חלו שינויים בחלקו היחסי של התוצר למועסק בענפים השונים בתקופה הנידונה. חלקו של ענף החקלאות בסך התעסוקה ירד מ-17.5 ל-13.9 אחוזים — ירידה מתונה יחסית, לעומת ירידת חלקו בתוצר במחירים שוטפים. לפיכך עלה, יחסית, במשך העשור האחרון, התוצר למועסק בענף החקלאות (במחירים שוטפים). בענף התעשייה נסתמנה, לעומת זאת, מגמה הפוכה. בשנת 1955 העסיק ענף זה 21.5 אחוזים מהמועסקים במשק, ואילו בשנה האחרונה — 25.9 אחוזים. עלייה זו במשקל התעשייה בתעסוקה הינה גדולה, יחסית, מהעלייה במשקל התעשייה בתוצר, הן במחירים שוטפים והן במחירים קבועים. דהיינו, חלה ירידה יחסית בתוצר למועסק בענף התעשייה, לעומת התוצר למועסק בכלל המשק.

(ב) עודף הייבוא

1. הייבוא

הייבוא עלה בשנת 1964 ב-16 אחוזים לעומת 1963; העלייה במחירים קבועים הגיעה ל-14 אחוזים בקירוב; עלייה בשיעור 14 אחוזים בקירוב ביבוא סחורות ושירותים המשמשים תשומות לייצור, ועלייה בשיעור 15 אחוזים בייבוא המיועד באופן ישיר לשימושים סופיים.²

הגידול בתשומות לייצור סווג לשימושים סופיים. בהתאם לתפוקות שלהן נועד סיווג זה נעשה על יסוד חישוב הייבוא הנדרש לתפוקות השוטפות של השנה, בהנחה שמרכיבי הייבוא קבועים בכל אחד מ-80 ענפי משק. חישוב זה מורה שהגידול בתשומות לייצור נעוץ ברובו בעליית התפוקה במשק ובשינוי הרכבה. התוצר הלאומי הגולמי עלה ב-10 עד 11 אחוזים, אך השינויים בהרכבו חייבו עלייה גדולה יותר ביבוא תשומות — 11 עד 12 אחוזים. אולם בפועל, עלו התשומות המיובאות ב-14 אחוזים, במחירים קבועים. הפרש זה בין העלייה המצופה והעלייה בפועל נותן מקום לסברה שהשנה חלה עלייה במלאי של חומרי גלם מיובאים. סברה זו מוצאת סיוע בכך שב-1963 היתה תופעה הפוכה; בהתאם לגידול בתפוקות ושינוי הרכבן, ניתן היה לצפות לעלייה בשיעור 12 אחוזים בקירוב ביבוא התשומות לייצור, בעוד שבפועל הן כמעט שלא עלו, התפתחות שאין להסבירה אלא בירידה במלאי חומרי הגלם המיובאים. כנראה שחלק מהמלאי

¹ אם כי יש להתייחס בזהירות רבה לנתונים המבטאים שינויים במחירים קבועים, בעיקר, בענפים בודדים, בגלל הבחירה השירותית של הדפלטורים של התוצר בענפים השונים.

² השימושים הסופיים מוגדרים בדיון על הייבוא והייצוא כשימושים מקומיים בתוספת הייצוא.

חלוקת הייבוא והתוצר לפי ייעודים*, 1962 עד 1964

(במיליוני ל"י, במחירי 1964)

סך הייבוא בפועל	שינויים במלאי, טעויות והשמות	סך הכל	יצוא	השקעה גולמית	צריכה ציבורית	צריכה פרטית	
1,911	—	1,911	695	297	82	837	1962 יבוא חומרי גלם
1,921	-231	2,152	799	316	111	926	1963
2,169	-203	2,372	873	347	122	1,030	1964
1,116	—	1,116	—	427	487	202	1962 מוצרים מוגמרים
1,239	—	1,239	—	468	493	278	1963
1,418	—	1,418	—	623	491	304	1964
3,027	—	3,027	695	724	569	1,039	1962 סך כל הייבוא
3,160	-231	3,391	799	784	604	1,204	1963
3,587	-203	3,790	873	970	613	1,334	1964
7,547	—	7,547	889	1,597	1,179	3,882	1962 התוצר
8,444	231	8,213	1,055	1,608	1,303	4,247	1963
9,346	203	9,143	1,070	1,915	1,441	4,717	1964
10,574	—	10,574	1,584	2,321	1,748	4,921	1962 סך כל השימושים הסופיים
11,604	—	11,604	1,854	2,392	1,907	5,451	1963
12,933	—	12,933	1,943	2,885	2,054	6,051	1964

* ראה הערות ללוח ג' 2.

אשר ירד ב־1963 חודש ב־1964. אישור נוסף לסברה זו ניתן למצוא בבדיקת הפירוט של יבוא חומרי הגלם. במספר מוצרים כגון מתכות, כימיקלים, עץ, כותנה וזרעי שמן חל גידול רב בייבוא ב־1964, ואילו ב־1963 לא גדל יבואם כלל, או אף פחת.

מסך הגידול ביבוא תשומות לייצור למעלה מ־40 אחוזים נועדו לייצור עבור הצריכה הפרטית. חלק זה המסתכם ב־35 מיליון דולר, נובע כולו מעליית היקף הצריכה הפרטית, בעוד שמרכיב חומרי הגלם המיובאים בצריכה הפרטית, שמקורה בייצור מקומי, לא השתנה. חלקו של הייצוא המיועד באופן ישיר לצריכה הפרטית גם הוא נשאר ללא שינוי. עלה אומנם משקלן של סחורות יבוא בסך הצריכה, כגון: מכוניות, מוצרים בני קיימא, ומשקאות; אולם, מצד שני, פחת

מרכיבי הייבוא בשימושים הסופיים, 1962 עד 1964 *

(אחוזים)

סך הייבוא בפועל	סך הכל, כלי שינוי מלאי טעויות והשמטות	יצוא	השקעה גולמית	צריכה ציבורית	צריכה פרטית		
28.6	28.6	43.9	31.2	32.6	21.1	1962	מרכיב הייבוא הכולל
27.2	29.2	43.1	32.8	31.7	22.1	1963	
27.7	29.3	44.9	33.6	29.8	22.0	1964	
20.2	20.2	43.9	15.7	6.5	17.7	1962	מרכיב הייבוא בתפוקה **
18.5	20.8	43.1	16.4	7.9	17.9	1963	
18.8	20.6	44.9	15.3	7.8	17.9	1964	
המוצרים המוגמרים							
10.6	10.6	—	18.4	27.9	4.1	1962	בשימושים הסופיים
10.7	10.7	—	19.6	25.9	5.1	1963	
11.0	11.0	—	21.6	23.9	5.0	1964	

* במחירי 1964.

** התפוקה מוגדרת כתוצר בצירוף חומרי גלם מהייבוא.

משקלן של הוצאות הנסיעה לחוץ לארץ, המהוות סעיף חשוב בצריכה מיבוא. בסך הכל נועדו השנה לצריכה הפרטית כ-400 מיליון דולר, שהם שליש מסך הייבוא. התוספת לייבוא המיועדת לצריכה הסתכמה ב-45 מיליון דולר, שהם 30 אחוזים מהגידול בייבוא.

חלק לא מבוטל מן הגידול בייבוא נועד השנה לייצוא. הגידול בייבוא לשם יצוא הגיע, במחירים קבועים, ל-11 אחוזים, אם כי הייצוא במחירים קבועים עלה ב-5 אחוזים בלבד. עובדה זו משקפת עלייה במשקלו של הייצוא התעשייתי, שהוא בעל מרכיב יבוא גבוה, וירידה, במשקלו היחסי ובהיקפו המוחלט של הייצוא החקלאי, שהינו בעל מרכיב יבוא נמוך. כתוצאה מהתפתחויות אלה עלה מרכיב הייבוא בייצוא וירד מרכיב הערך המוסף.

יבוא המוצרים המיועדים לשימוש סופי עלה, כאמור, ב-15 עד 16 אחוזים, או בלמעלה מ-60 מיליון דולר. 85 אחוזים מסכום זה נועדו להשקעה, ובמיוחד לרכישת אניות ומטוסים, ומרכיב הייבוא בהשקעות עלה עקב זאת.

2. הייצוא

היקפו הריאלי של הייצוא עלה בשנת 1964 ב-5 אחוזים בלבד, אך בגלל עלייה קלה במחירי הייצוא הממוצעים הגיעו ההכנסות מיצוא ל-7 אחוזים. חלה ירידה גדולה ביצוא ההדרים והאטה בשיעור העלייה של הייצוא התעשייתי ויצוא השרותים.

לענף ההדרים היתה זו עונה גרועה, הן מבחינת הכמויות ששווקו והן מבחינת המחירים שהושגו. לעומת 1963 חלה ירידה בשיעור 10 אחוזים בקירוב בכמויות ובשיעור 20 אחוזים במחירים. העלייה בייצוא התעשייתי התרכזה במספר מוצרים בלבד – אשלגן-כלוריד, צמנט-נחושת, מוצרי פרי הדר וחוטמים. לעומת זאת, במרבית ענפי התעשייה עלה הייצוא אך במעט ולפעמים אף היקפו הצטמצם. במוצרים רבים, שבהם קיימת תחלופה בין השוק המקומי ושוק הייצוא, עלה היקף המכירות המקומיות על חשבון ירידה בהיקף הייצוא. ירידת משקלו של הייצוא החקלאי בסך הייצוא וכן עליית-מה במחיר חלק מחומרי הגלם המיובאים, הביאו לירידת-מה במרכיב הערך המוסף בייצוא. סך הערך המוסף עלה ב-5 אחוזים במחירים קבועים וב-4 אחוזים במחירים שוטפים.

העלייה בייצוא היתה קטנה מאשר בשימושים האחרים. לפיכך, פחת משקלו של סך הייצוא בסך השימושים במקורות מ-16 אחוזים ב-1963 ל-15 אחוזים ב-1964. הערך המוסף בייצוא, אשר היווה 12.8 אחוזים מהתוצר ב-1963, ירד וחלקו בתוצר של 1964 הגיע ל-11.6 אחוזים. התוספת לתוצר בשנה זו הסתכמה ב-1,270 מיליון ל"י, שממנה הופנו להגדלת הייצוא 45 מיליון ל"י בלבד, כלומר 3.5 אחוזים.

3. עודף הייבוא

העלייה הגדולה יחסית בייבוא והעלייה המתונה יחסית בייצוא הביאו לגידול בשיעור העולה על 26 אחוזים בעודף הייבוא, כאשר הייבוא והייצוא מחושבים במחירים קבועים. במחירים שוטפים (בדולרים), עלה עודף הייבוא כ-30 אחוזים בקירוב. ב-1964 עלה התוצר במחירים קבועים ב-10.6 אחוזים ובמחירים שוטפים – ב-15.7 אחוזים. כתוצאה מכך גדל חלקו של עודף הייבוא בסך המקורות, העומדים לרשות המשק לצריכה ולהשקעות, מ-13.7 אחוזים ב-1963 ל-15 אחוזים ב-1964. במלים אחרות: לא זו בלבד שעודף הייבוא גדל באופן מוחלט, גדלה גם מידת תלותו של המשק בעודף הייבוא באופן יחסי (ראה לוח ב'-5).

ההתפתחויות בתחום עודף הייבוא קשורות במידה רבה במצב הגיאיות במשק. לחצי הביקוש המקומי לנכסי צריכה והשקעה הביאו להגדלת הייבוא, בעיקר של חומרי גלם ומוצרים בני קיימא, מחד, ולהאטה בגידולו של הייצוא מאידך, כיוון שהביקוש המקומי קלט כמעט את כל התוספת לתפוקה.

על מנת שהמשק יתקדם לקראת צימצום הפער בין הייבוא והייצוא, במצב של תעסוקה מלאה, הכרחי הוא להעיד לשימושים המקומיים חלק קטן יותר מתפוקת המשק מאשר בעבר, ובדרך זו לשחרר מקורות להגדלת הייצוא. היווי הון מקומי בשיעור שיבטיח את המשך הצמיחה הכלכלית של המשק יחד עם הקטנת תלותו של המשק בעודף ייבוא מחייב, איפוא, הפניית חלק קטן יותר מתפוקת המשק לצריכה – כלומר הגדלת שיעור החיסכון במשק.

החיסכון הלאומי הנקי הגיע ב-1964 ל-4 אחוזים¹, בדומה לאשתקד. השנה חלה ירידה גדולה בחיסכון של הסקטור הפרטי, אך לעומת זאת, חלה ירידה בחיסכון הנקי השלילי של הסקטור הציבורי ולמעשה, זו השנה הראשונה מאז קום המדינה, שהחיסכון הגולמי של הסקטור הציבורי הינו חיובי. בשנת 1964 נטלו הצריכה הפרטית והציבורית למעלה מ-90 אחוזים מהגידול בתוצר הלאומי הנקי: 70 אחוזים הצריכה הפרטית ו-21 אחוזים הצריכה הציבורית, ואילו ב-1963 נועדו להגדלת הצריכה 88 אחוזים מתוספת התוצר הנקי (ראה לוח ב'-5).

¹ כאשר עודף הייבוא מחושב לפי השער הרשמי. ראה פרק י"ט, "החיסכון".

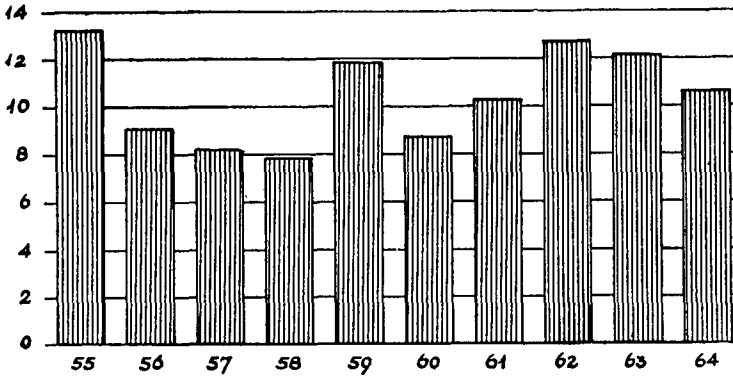
דיאגרמה ב'1'

המקורות והשימושים, 1955 עד 1964

(שיעורי שינוי שנתיים, במחירים קבועים)

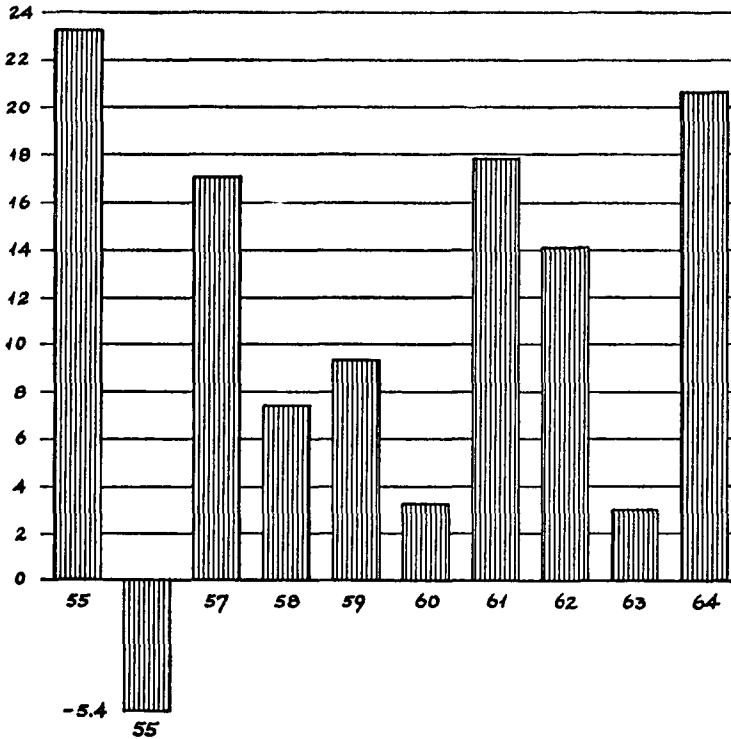
א. התוצר הלאומי הגולמי

אחוזים

ב. ההשקעה הגולמית

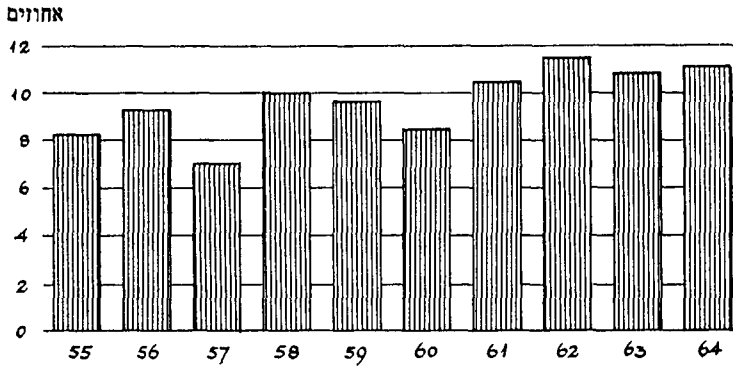
אחוזים

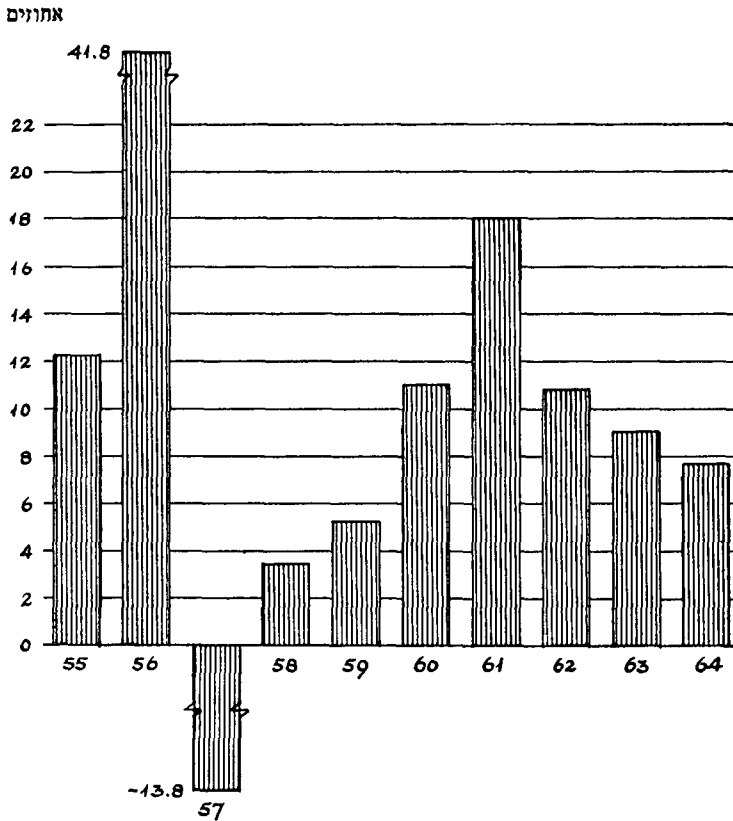
דיאגרמה ב'1

המקורות והשימושים, 1955 עד 1964 (המשך)
(שיעורי שינוי שנתיים, במחירים קבועים)

ג. הצריכה הפרטית

ד. הצריכה הציבורית

3. ההוצאה הלאומית

(א) ההשקעה הגולמית

שנת 1964 הצטיינה ברמה גבוהה של היווי הון מקומי. ההשקעה הגולמית המקומית עלתה מ-2,313 מיליון ל"י בקירוב ב-1963 ל-2,885 מיליון ל"י ב-1964 — גידול בשיעור 25 אחוזים בקירוב במחירים שוטפים או 21 אחוזים במחירים קבועים. להשקעה הגולמית הופנו השנה למעלה מ-26 אחוזים מסך המקורות שעמדו לרשות המשק, שהם כ-31 אחוזים מהתוצר הלאומי הגולמי, לעומת 25 אחוזים ו-29 אחוזים, בהתאמה, אשתקד. כ-35 אחוזים מכלל תוספת המקורות למשק — הגידול בתוצר ובעודף הייבוא — נועדו השנה להגדלת היווי ההון המקומי (ראה לוח ב' 5).

עיקר הגידול בהשקעה חל השנה בציוד ובצבירת מלאי (ראה לוח ב' 1). ההשקעות בציוד היו גבוהות השנה ב-35 אחוזים בקירוב, לעומת אשתקד. עיקר הגידול בהשקעות בציוד חל בענפי התחבורה והתיקשורת.

הגידול במלאי היה השנה גבוה במיוחד לעומת השנים הקודמות — 192 מיליון ל"י במחירים שוטפים, לעומת 103 מיליון ב-1963 ו-125 מיליון ב-1962. ייתכן שצבירת המלאי המואצת ב-1964 מבטאת במידת מה ציפיות לעליות מחירים הן של תשומות מקומיות והן של חומרי גלם

לוח ב' 5

הרכב המקורות * והקצאת תוספת המקורות, 1954 עד 1958, 1959 עד 1962, 1963 ו-1964

(אחוזים)

הקצאת תוספת המקורות				הרכב המקורות				
1964	1963	ממוצע 1959 עד 1962	ממוצע 1954 עד 1958	1964	1963	ממוצע 1959 עד 1962	ממוצע 1954 עד 1958	
77.4	107.1	80.7	88.1	85.0	86.3	86.2	82.7	התוצר הלאומי הגולמי
22.6	-7.1	19.3	11.9	15.0	13.7	13.8	17.3	עודף הייבוא
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כל המקורות
49.7	66.1	49.8	57.3	55.0	56.0	57.1	58.2	הצריכה הפרטית
15.5	18.9	22.0	17.8	18.7	19.3	18.2	17.8	הצריכה הציבורית
65.2	85.0	71.8	75.1	73.7	75.3	75.3	76.0	סך כל הצריכה
34.8	15.0	28.2	24.9	26.3	24.7	24.7	24.0	ההשקעה הגולמית
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כל הביקושים המקומיים
91.5	88.2	99.1	92.6	95.3	96.0	95.0	99.8	הצריכה במשק כאחוז מהתוצר הלאומי הנקי

* במחירים שוטפים.

ה מק ו ר : אומדני החשבונות הלאומיים המותאמים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. ראה גם הערה ללוח ב' 1.

מיובאים. ראוי לציין שההשקעה במלאי ב־1964 היתה רצונית בעיקרה ולא פרי העדר ביקוש מספיק, ועל כן היוותה תרומה ממשית לביקוש הכולל של המשק. הנטייה להגדלת המלאי היוותה, כפי הנראה, את אחד הגורמים לגידולו הרב של עודף הייבוא במשק. הגיאות בענף הבנייה נמשכה גם בשנת 1964. ההשקעה הריאלית במיבנים עלתה ב־10 אחוזים לעומת אשתקד, וערכה עלה על 1,500 מיליון ל"י במחירים שוטפים, אשר כמחציתן נועדה לבנייה עבור ענפי המשק ומחציתן הושקעה בבנייני מגורים. ברמת ההשקעות בנכסים קבועים בענף החקלאות הסתמנה בשנה הנסקרת ירידה, בעיקר בגלל השלמת העבודות במוביל הארצי. בענף התחבורה עלו ההשקעות בנכסים קבועים ביותר מ־70 אחוזים לעומת 1963, בעיקר כתוצאה מרכישת אניות בסך של 175 מיליון ל"י.

(ב) הצריכה הפרטית

הצריכה הפרטית במחירים קבועים, עלתה ב־1964 בשיעור 11 אחוזים לעומת אשתקד. שיעור הגידול בצריכה הפרטית לנפש הגיע ל־6.8 אחוזים והיה גבוה משיעור הגידול ב־1963 ומהממוצע ב־5 השנים האחרונות.

הצריכה הפרטית של משקי הבית עלתה בשיעור 11.6 אחוזים, שהם 7.3 אחוזים לנפש. ערך שירותי הצריכה של המוסדות שלא למטרת רווח עלה בשיעור מתון יותר — 5.5 אחוזים. הצריכה של משקי הבית עלתה בשיעור גבוה מהעלייה בהכנסותיהם. יתר על כן תוספת הצריכה של משקי הבית עלתה אף על הגידול בסך ההכנסה הפנויה ממקורות פנים בסקטור זה. תופעה זו נעוצה, בחלקה לפחות, בציפיות להכנסות העשויות להתממש בשנת 1965, כגון תשלום הפרשי השכר והחזר מס ההכנסה. גורם נוסף לעלייה בנטייה לצרוך של הסקטור הפרטי, היה הירידה שחלה בשיעור התשואה המצופה מנכסים פיננסיים ומקרקעין.

(ג) הצריכה הציבורית

בשנת 1964 עלתה הצריכה הציבורית בשיעור 14 אחוזים במחירים שוטפים, שיעור הגידול הנמוך ביותר מאז 1959. הצריכה הממשלתית עלתה בשיעור העולה על 12 אחוזים, לרבות עלייה גדולה בתשלומי ריבית. עלייה גדולה במיוחד — כ־20 אחוזים — חלה בהוצאה לצריכה של הרשויות המקומיות. הוצאות הצריכה של המוסדות הלאומיים עלו בשיעור נמוך יחסית — כ־4 אחוזים.

4. המחירים

בשנת 1964 כבשנים קודמות נמשך עודף הביקוש למקורות העומדים לרשות המשק, אשר נעוץ בהמשך יבוא ההון מחוץ לארץ והרחבת האשראי המקומי. חוסר האיזון במשק המשיך להתבטא בעליית המחירים המקומיים, אך השנה בעיקר בגידול רב של עודף הייבוא. רמת המחירים הממוצעת של המוצרים והשירותים לשימוש סופי — צריכה והשקעה — עלתה השנה בשיעור 4 אחוזים לעומת אשתקד, ומחיר התוצר הלאומי עלה ב־5 אחוזים בקירוב. שיעורים אלה הינם הנמוכים ביותר מאז שנת 1960 (ראה לוח ב'־6).

מחירי הצריכה הפרטית עלו השנה בשיעור 4 אחוזים לעומת 8 אחוזים לשנה בכל אחת מהשנים 1962 ו־1963 ו־7 אחוזים בשנה שקדמה להן. כאשתקד, חלה עיקר העלייה בסעיפי השירותים, אשר הפיקוח שהוטל עליהם לא היה אפקטיבי או שלא הופעל כלל. על שירותים אלה נמנים שירותי דיור, שירותי המוסדות שלא למטרת רווח ושירותים אישיים, כגון בידור, בריאות וכדומה. בעוד שמחירי המוצרים בסך הצריכה עלו באחוז אחד בקירוב, עלו מחירי השירותים, המהווים כ־40 אחוזים מסך הצריכה, בשיעור 9 אחוזים בממוצע. השנה הועלו התמיכות לייצור

שיעורי השינוי השנתיים במחירי המקורות והשימושים, 1960 עד 1964
(אחוזים)

1964	1963	1962	1961	1960	
4.1	7.8	7.7	6.8	3.1	ההוצאה לצריכה הפרטית
5.9	6.0	22.9	5.6	3.4	ההוצאה לצריכה הציבורית
3.4	5.9	18.7	9.1	3.3	ההשקעה הגולמית
4.2	7.0	13.0	7.0	3.3	סך כל הביקושים המקומיים
2.1	5.8	57.5	-1.0	0.2	הייבוא
2.2	8.1	58.1	0.7	-1.0	הייצוא
2.2	114.2	57.2	-3.0	2.2	עודף הייבוא
4.6	7.6	6.8	9.3	3.2	התוצר הלאומי הגולמי במחירי השוק

מקומי ב־25 אחוזים בקירוב וגם הופחתו היטלים שונים, כגון היטלים על סיגריות ובירה. כתוצאה מכך אין עליית המחירים לצרכן של המוצרים והשירותים מבטאת את שיעור העלייה במחיר ליצרן. במסגרת מדיניות ריסון מחירים הופחתו גם היטלים על מוצרי מזון מיובאים כדי למנוע את השפעת התייקרותם בשוקי חוץ על מדד המחירים לצרכן בארץ.

מחירי הצריכה הציבורית עלו ב־6 אחוזים בקירוב. עלייה זו משקפת בעיקר את עליית השכר הממוצע בסקטור הציבורי שהגיעה לשיעור 11 עד 12 אחוזים. תשלומי השכר, למעט משכורות לאנשי צבא ומשרד הביטחון, מהווים כ־30 אחוזים מכלל הצריכה הציבורית וכשני שלישים מהצריכה הציבורית האזרחית.

מחירי הייבוא במטבע חוץ עלו בממוצע ב־2 אחוזים בקירוב, אך כתוצאה מהעלאת שיעורי המכס, עלו מחירי הייבוא בלירות בשיעור 3 אחוזים בממוצע. השנה חלה, איפוא, הוזלה יחסית בייבוא, לעומת מחירי התוצר — עלייה בשיעור 3 אחוזים לעומת 5 אחוזים.

במחירי הייצוא בדולרים חלה עלייה בשיעור 2 אחוזים בקירוב, למרות הירידה בשיעור 20 אחוזים שחלה במחירי ההדרים בחוץ לארץ. אם כי חלה עלייה קלה בשיעור התמיכות הישירות לייצוא לא היתה לה השפעה ממשית להעלאת המחירים ליצואן, בגלל משקלן הנמוך של התמיכות בכלל הייצוא — פחות משני אחוזים.

5. פיריון הייצור

בשנים 1954 עד 1964 עלה התוצר המקומי הגולמי¹ בשיעור שנתי ממוצע של 11 אחוזים. שיעור הגידול הממוצע בשלוש השנים האחרונות היה גבוה לעומת השנים שקדמו להן (ראה לוח ב' 7). האצה זו חלה בכל הענפים, אך היא בולטת במיוחד בענפי התעשייה והתחבורה. הגידול המהיר בתוצר המקומי נבע מגידול רב בתשומת גורמי הייצור, הון בעיקר, ומעלייה בפיריון הייצור הכולל. מספר המועסקים במשק עלה במשך העשור האחרון ב־4.5 אחוזים לשנה, בממוצע. לפיכך, עלה התוצר למועסק בשיעור 6 אחוזים לשנה בקירוב. ההסבר לשיעור זה נעוץ, בחלקו, בגידול עתירות ההון במשק. שיעורי הגידול במלאי ההון הגולמי היו גבוהים משיעורי הגידול השנתיים במספר המועסקים לאורך כל התקופה ובכל הסקטורים.

¹ תוצר מקומי גולמי ריאלי במחירי גורמי הייצור.

שיעורי השינוי השנתיים בתוצר, בתשומות ובפיריון במשק ובענפים נבחרים,

1954 עד 1958, 1958 עד 1962 ו-1962 עד 1964

(אחוזים)

התקופה	התוצר המקומי הגולמי *	התעסוקה	ההון הקבוע	ההון למועסק	התוצר למועסק	פיריון הייצור הכולל **
המשק כולו	1954-58	10.1	4.2	11.4	6.9	5.7
	1958-62	10.6	4.4	10.6	5.9	3.5
	1962-64	12.6	4.9	10.7	5.5	7.3
המשק הפרטי ***	1954-58	10.9	3.4	10.9	7.3	4.7
	1958-62	11.7	4.5	10.7	5.9	6.9
	1962-64	13.3	4.9	10.5	5.3	8.0
חקלאות והשקייה	1954-58	11.5	4.9	10.2	5.1	6.3
	1958-62	12.0	1.1	8.4	7.2	10.6
	1962-64	13.5	-0.5	7.5	8.0	14.1
תעשייה	1954-58	10.3	4.8	10.8	5.7	5.2
	1958-62	13.0	7.3	12.9	5.2	5.3
	1962-64	16.5	6.7	13.2	6.1	9.2
תחבורה	1954-58	9.8	3.5	10.3	6.6	6.1
	1958-62	13.0	4.2	12.2	7.7	8.4
	1962-64	17.9	6.5	12.4	5.5	10.7

* במחירי גורמי הייצור של 1955.

** מדר השינוי בתוצר מחולק במדר משוקלל של השינוי בתשומות.

*** כל המשק, למעט הסקטור הציבורי, המוסדות שלא למטרת רווח ובעלות על בתי מנורים.

ה מ ק ו ר : אומדני ד"ר א. ל. נעתון, על יסוד נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הסבר מפורט יותר של שיטת האומדן יובא בנספח הסטטיסטי לדו"ח זה.

הגידול בתשומת גורמי הייצור, הון ועבודה, אינו מספק את מלוא ההסבר לשיעור צמיחת המהיר של המשק בעשר השנים האחרונות. לאחר ניכוי תרומתם המשולבת של גורמי הייצור לגידול התוצר, מתקבלת שארית המוגדרת כפיריון הייצור הכולל, אשר מייצג, פרט לגורמים חיצוניים, בעיקר, את השיפור בשימוש בגורמי הייצור. במשך העשור האחרון עלה פיריון הייצור בשיעור שנתי ממוצע של 4 אחוזים בקירוב. לשון אחרת, שיעור הגידול של התוצר המקומי הגולמי היה גבוה מדי שנה ב-4 אחוזים משיעור הגידול, שמקורו בתוספת לגורמי הייצור במשק.

תרומת הפיריון הכולל לצמיחתו הכלכלית של המשק בשנתיים האחרונות גבוהה במקצת מאשר בתקופה שקדמה להן (ראה לוח ב' 7). בתקופה 1962 עד 1964 עלה פיריון הייצור — התוצר ליחידה משולבת של הון ועבודה — בכל המשק ב-5 אחוזים לשנה בקירוב, לעומת 3.5 אחוזים, בממוצע, בתקופות שקדמו לה. במשק הפרטי¹ עלה פיריון הייצור בשנים 1962 עד 1964 בשיעור

¹ כל המשק להוציא הסקטור הציבורי, המוסדות שלא למטרת רווח, ובעלות על בתי מגורים.

שנתי של 5.5 אחוזים, לעומת כ-4.5 אחוזים בממוצע שנתי בתקופה 1954 עד 1962. ההבדל בין שיעורי השינוי בפיריון של כלל המשק לבין אלה של המשק הפרטי נעוץ בחלקו הגדול בכך שתפוקת השירותים הציבוריים נמדדת מצד ההוצאה, ומבחינת ההגדרה אי אפשר שיתווה שינוי בפיריון של סקטור זה. הגידול בפיריון הייצור בלט בעיקר בענפי התעשייה, החקלאות והתחבורה, בהם גדל מלאי ההון בתקופה האחרונה פחות מאשר התוצר, בניגוד לשנים 1954 עד 1958. עובדה זו נותנת מקום לחשוב שחלה, כנראה, עלייה בשיעור הניצולת של ההון הקבוע.

העלייה בתוצר ליחידת הון-עבודה במשק כרוכה, הן בשינוי בשיעורי הניצולת של ההון והן בעליית-מה באיכותם של גורמי הייצור: עלייה ברמת המועסקים בעיקר בענף החקלאות עם השתרשותם של העולים בכפרי ההתיישבות החדשה, ובאיכות הציוד ביתר הענפים, אשר אינה מתבטאת במלואה במדידת השינוי במלאי ההון.

בענף החקלאות עלה השינוי השנתי בפיריון הייצור מ-2.5 אחוזים בשנים 1954 עד 1958 ל-5 אחוזים בממוצע שנתי בשנים 1958 עד 1962 ו-7 אחוזים בקירוב בשנים 1962 עד 1964. בתקופה 1954 עד 1958 חלה עלייה בשיעור כ-5 אחוזים במספר המועסקים בחקלאות, העולה על הממוצע במשק; בשנים 1958 עד 1962 חלה עלייה ועומה בלבד במספר המועסקים; וירידה קלה מ-1962 עד 1964 (ראה לוח ב'-7). גם שיעורי הגידול השנתיים של ההון הקבוע בחקלאות, לרבות השקיה, היו גבוהים במיוחד בשנים 1954-1958 ונמוכים יחסית בתקופות שלאחריהן.

בענף התעשייה עלה התוצר למועסק בשיעור 9 אחוזים לשנה בשלוש השנים האחרונות ובשיעור 5 אחוזים לשנה בתקופה 1954 עד 1962. מלאי ההון הקבוע עלה בתקופה שבין 1954 עד 1958 בשיעור 11 אחוזים, בממוצע, לשנה. שיעור גידול זה הואץ ב-6 השנים האחרונות והגיע לממוצע שנתי של 13 אחוזים, לעומת גידול של מספר המועסקים בשיעור של כ-7 אחוזים לשנה, בממוצע. פיריון הייצור בענף זה בשנים 1962 עד 1964 עלה ב-6.6 אחוזים בממוצע שנתי, לעומת עלייה של 3.4 אחוזים לשנה בתקופה 1954 עד 1958 (ראה לוח ב'-7). בלי ספק מבטא גידול מהיר זה, במידה רבה, צימצום של האבטלה הסמויה של חלק מההון הקבוע בענף, אשר לא הועסק במלוא כושר הייצור שלו.

אף כי במשך כל התקופה הנסקרת עלתה התפוקה ליחידה משולבת של גורמי הייצור בשיעור הולך וגדל, אי אפשר להסיק שהמשק מיצה את כל האפשרויות הטמונות בגורמי הייצור המוגבלים העומדים לרשותו ביעילות המירבית. צימצומה הניכר של שיטת ריבוי השערים, עם שינוי שער החליפין בפברואר 1962, היה צעד לקראת התאמה הפעילות במשק למערכת מחירים, התואמת את נדירותם היחסית של גורמי הייצור השונים לרבות המטבע הזר. אך נראה שגם כיום קיימים עדיין חלק מהעיוותים בתחום זה. המכסים שהוטלו על הייבוא, במסגרת המרת ההגנה האדמיניסטרטיבית על תוצרת הארץ בהגנה פיסקאלית, נעים בין 45 אחוזים ל-200 אחוזים ואף יותר. ההבדל בין שיעור ההגנה על הייצור המקומי לבין התמיכה לייצוא מעניק עדיפות לענפים בלתי יעילים המייצרים לשוק המקומי¹.

העובדה שבפני היצרנים עומדת לעיתים מערכת מחירים של גורמי ייצור, אשר אינה מתאימה לנדירותם היחסית במשק (או להוצאות הריאליות להפקתם), וזאת בעיקר, כתוצאה מתמיכות למחיריהם, אינה מאפשרת מיצוי מירבי של אפשרויות הייצור הטמונות בסך המקורות העומדים לרשות המשק. מיצוי היעילות הפוטנציאלית הקיימת במשק עשוי לתרום לקיומו של שיעור הצמיחה הגבוה, שאיפיון את המשק בעשור האחרון.

¹ ראה הריון בסוגיה זו בפרק י"ב, "התעשייה".

ההכנסה הלאומית והתוצר הלאומי הגולמי, 1960 עד 1964 *

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת				1964	1963	1962	1961	1960	
1964	1963	1962	1961						
(אחוזים)				(מיליוני ל"י)					
16.2	25.0	19.2	18.1	7,230	6,220	4,977	4,176	3,535	1. ההכנסה הלאומית
									2. מיסי עקיפין, נטו:
14.7	18.7	19.2	29.0	872	761	640	537	417	א. מיסים על הייצור
23.0	6.3	-4.9	28.6	534	433	407	429	333	ב. מיסים על הייבוא, נטו
24.8	35.0	34.7	-17.1	166	133	98	73	88	ג. תמיכות לייצור המקומי
3.1	-30.7	-70.2	40.7	29	31	44	148	105	ד. תמיכות לייצוא
17.6	13.8	21.6	33.8	1,211	1,030	905	745	557	סך כל המיסים העקיפים, נטו
13.8	23.0	39.6	18.2	841	739	613	433	363	3. בלאי
16.2	23.0	21.3	20.2	9,282	7,989	6,495	5,354	4,455	4. התוצר הלאומי הגולמי מצד ההכנסות
-29.1	-58.3	-3.8	25.7	59	83	200	208	165	5. טעויות והשמטות
15.7	20.6	20.4	20.4	9,342	8,072	6,695	5,562	4,620	6. התוצר הלאומי הגולמי מצד השימושים

* מי 1960 נתונים מתוקנים.

ה מק ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. ראה הערה ללוח ב' 1.

6. ההכנסות

בשנת 1964 גדלה ההכנסה הלאומית הנומינאלית ב־16 אחוזים בקירוב והסתכמה ב־7,230 מיליון לירות. שיעור הגידול של ההכנסה הלאומית עלה ב־4–5 אחוזים, שהוא ההפרש בין שיעור הגידול של רמת המחירים לבין שיעור הגידול של התוצר הריאלי (ראה לוח ב'־8).

לחצי הביקוש הקיימים במשק מצאו את ביטויים בשוק המוצרים המקומיים בעליית מחירי התוצר בשיעור של כ־5 אחוזים ובהרחבת התפוקה. בשוק העבודה השתקף לחץ זה בביקוש מוגבר לעובדים, אשר הביא לעליית השכר הממוצע ב־11 אחוזים בקירוב. לחץ הביקוש השתקף במיוחד במאזן התשלומים בגידול חסר תקדים של עודף הייבוא. לא זו בלבד שהייבוא עלה, אלא גם הואט קצב גידולו של הייצוא עקב הפניית חלק גדול של התפוקה במשק לשימושים המקומיים. על מנת לספק את הביקוש הגואה.

בהכנסות הסקטור הציבורי מרכוש חלה עלייה בשיעור 30 אחוזים ויותר, עקב עלייה בתקבולי הריבית של הממשלה. היקף המיסים הישירים שניגבו — מס הכנסה, חיסכון חובה וביטוח לאומי — עלה ב־21 אחוזים בקירוב. העברות הסקטור הציבורי לציבור עלו בשיעור מתון יותר — 12 אחוזים. לפיכך עלה סך המיסים הישירים, לאחר ניכוי ההעברות, ב־26 אחוזים. פעולות אלה של הממשלה הסתכמו ב־13.3 אחוזים מההכנסה הלאומית, לעומת 12.1 ב־1963, והביאו לכך שההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנים עלתה ב־14.7 אחוזים, כלומר, ב־1.2 אחוזים פחות מהעלייה בהכנסה הפרטית (ראה לוח ב'־9).

ההעברות הפרטיות והפיצויים האישיים מחוץ לארץ עלו ב־3 אחוזים בלבד, לעומת אשתקד. כך שהגידול של ההכנסה הפרטית הפנויה, לרבות העברות מחוץ לארץ, הסתכם בשיעור נמוך יותר — 13.2 אחוזים. אם כי לא חל כמעט גידול בסכום ההעברות הפרטיות והפיצויים מחוץ לארץ. הרי היקפם נשאר גדול, והיוו בשנת 1964 תוספת של למעלה מ־13 אחוזים להכנסה של הסקטור הפרטי. ההעברות האישיות מחוץ לארץ המהוות הכנסה של הסקטור הפרטי ללא היצע מקביל של סחורות ושירותים מהייצור המקומי, הינן אחד המקורות לקיומם של לחצי ביקוש, הגורמים לעליית מחירי התוצר הלאומי מחד, ולגידול עודף הייבוא מאידך.

פעולות הסקטור הציבורי מסבירות חלק מההתפתחויות בסקטור הפרטי בתחום ההכנסה וההוצאה. סך תשלומי השכר במשק עלה השנה, כבאשתקד, ב־18 אחוזים בקירוב. גביות מס ההכנסה¹ מהשכירים עלו בשיעור 30 אחוזים, בדומה לאשתקד. המיסים הישירים, נטו — מיסים פחות העברות — הגיעו ל־750 מיליון ל"י בקירוב — 10 אחוזים מההכנסה הלאומית.

המיסים על הייבוא עלו השנה בשיעור 23 אחוזים, לעומת 6 אחוזים ב־1963 וירידה קלה ב־1962. המיסים על הייצור המקומי עלו בשיעור 14 אחוזים, שיעור מתון לעומת גידול התפוקה במחירים שוטפים. במסגרת מדיניות היציבות, כדי למנוע עליית מחירים, הועלו התמיכות לייצור המקומי ב־24 אחוזים, ואף הופחתו שיעורי מכס על מוצרי יבוא, אשר מחירים בשוק העולמי עלה.

במצב של עודף ביקוש יכולות אומנם סובסידיות למוצרים מסויימים למנוע עליית מחירי מוצרים אלה, אך אין בכוחם להשפיע השפעה של ממש על רמת המחירים הכללית במשק, משום שההכנסות המשתחררות תופנינה, כך אפשר להניח, למוצרים אחרים, הן מייצור מקומי והן מיבוא.

¹ מס הכנסה בלבד, ללא מילואי קליטה וחסכון חובה.

לוח ב' 9

הכנסות הסקטור הפרטי, 1960 עד 1964 *

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת				1964	1963	1962	1961	1960	
1964	1963	1962	1961						
(מיליוני ל"י)									
(אחוזים)									
16.2	25.0	19.2	18.1	7,230	6,220	4,977	4,176	3,535	(1) ההכנסה הלאומית
31.7	12.4	27.7	9.8	191	145	129	101	92	(2) הכנסות הסקטור הציבורי מרכוש
15.9	25.3	19.0	18.4	7,039	6,075	4,848	4,075	3,443	(3) ההכנסה הפרטית מפעילות כלכלית [(1)-(2)]
בניכוי:									
27.2	30.8	30.3	19.0	815	641	490	376	316	א. מס הכנסה
1.0	75.4	—	—	101	100	57	4	—	ב. מילווה קליטה וחיסכון חובה
11.1	11.0	15.9	22.3	180	162	146	126	103	ג. תשלומים לביטוח לאומי
21.4	30.3	37.0	20.8	1,096	903	693	506	419	(4) סך כל המיסים הישירים (א+ב+ג)
11.5	23.9	16.1	10.8	329	295	238	205	185	(5) תשלומי ההעברה, נטו
26.2	33.6	51.2	28.6	(767)	(608)	(455)	(301)	(234)	(6) תשלומי החובה, נטו [(5)-(4)]
14.7	24.4	16.4	17.6	6,272	5,467	4,393	3,774	3,209	(7) ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנים [(6)-(3)]
3.1	17.6	85.2	13.4	835	810	689	372	328	(8) ההעברות מחוץ לארץ ופיצויים אישיים
13.2	23.5	22.6	17.2	7,107	6,277	5,082	4,146	3,537	(9) סך כל ההכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות [(7)+(8)]

* נתונים מתוקנים.

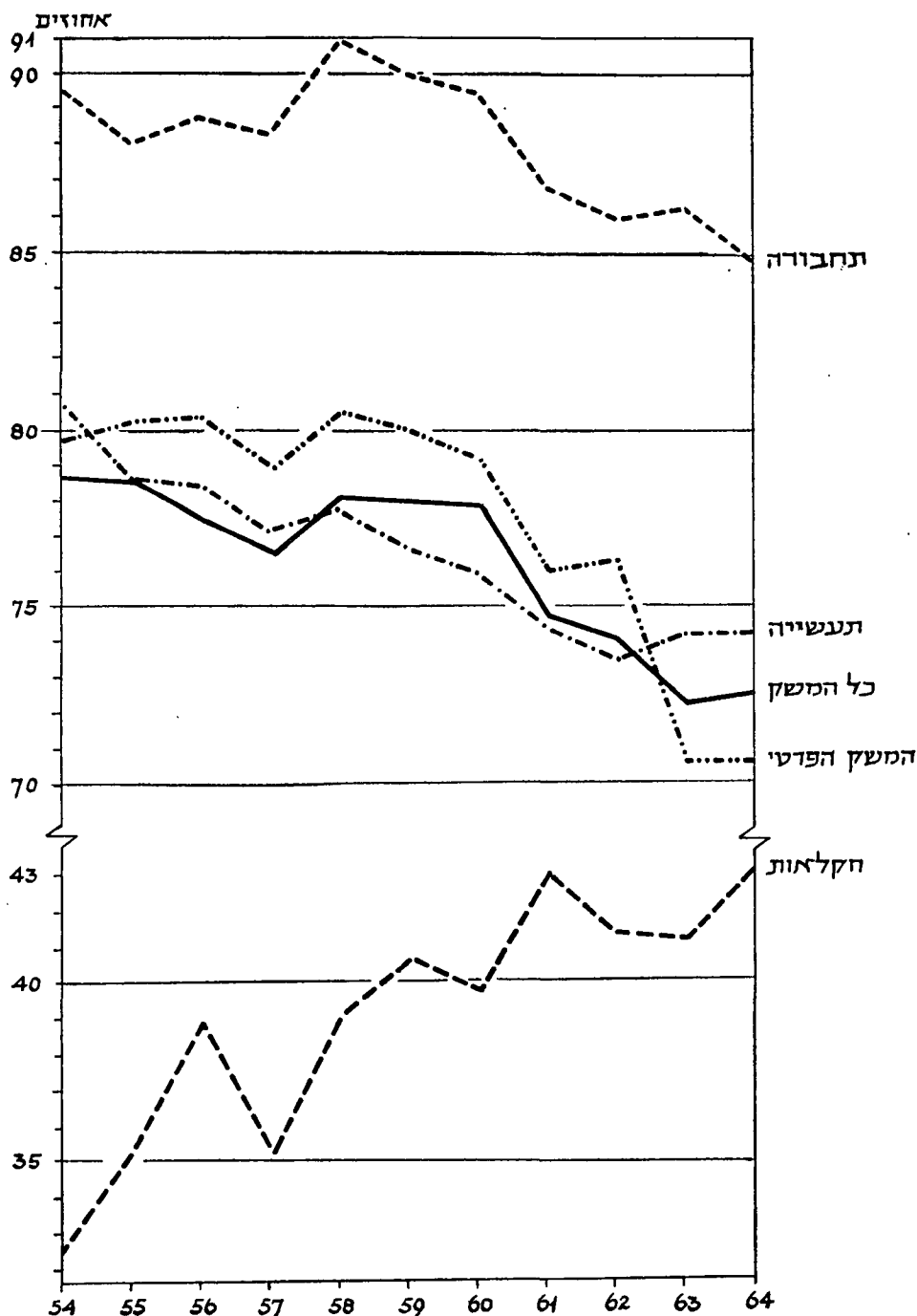
ה מק ו ר : שורה (1) — הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. ראה גם הערה ללוח ב' 1 :

שורות (2) ו-(3) — פרק ז', "פעולות הסקטור הציבורי";

שורה (8) — פרק ג', "מאזן התשלומים".

השכר הממוצע לשכיר ביחס לתוצר המקומי למועסק, 1954 עד 1964

(אחוזים)

לוח ב' 10

היחסים הון * / תוצר **, שכר ממוצע / תוצר למועסק, והתמורה ליחידת הון ***
בענפים נבחרים, 1954 עד 1964

תחבורה			תעשייה			חקלאות			המשק הפרטי ****			כל המשק			
התמורה ליחידת הון	שכר ממוצע	הון	התמורה ליחידת הון	שכר ממוצע	הון	התמורה ליחידת הון	שכר ממוצע	הון	התמורה ליחידת הון	שכר ממוצע	הון	התמורה ליחידת הון	שכר ממוצע	הון	
תוצר	תוצר למועסק	תוצר	תוצר	תוצר למועסק	תוצר	תוצר	תוצר למועסק	תוצר	תוצר	תוצר למועסק	תוצר	תוצר	תוצר למועסק	תוצר	
3.1	.90	3.4	14.4	.81	1.3	18.6	.33	3.6	14.5	.80	1.4	10.9	.79	2.0	1954
3.4	.88	3.5	16.6	.79	1.3	16.1	.35	4.0	13.6	.80	1.5	10.6	.79	2.0	1955
3.2	.89	3.5	17.6	.79	1.2	15.0	.39	4.1	13.1	.80	1.5	10.6	.77	2.1	1956
3.4	.88	3.5	18.5	.77	1.2	17.5	.35	3.7	14.0	.79	1.5	10.8	.76	2.2	1957
2.4	.91	3.8	18.7	.78	1.2	17.2	.39	3.5	12.9	.81	1.5	9.8	.78	2.2	1958
2.8	.90	3.6	20.2	.77	1.2	15.6	.41	3.8	13.4	.80	1.5	10.1	.78	2.2	1959
3.0	.89	3.6	20.5	.76	1.2	15.2	.40	4.0	13.9	.79	1.5	10.1	.78	2.2	1960
3.7	.87	3.6	23.1	.74	1.1	14.3	.43	4.0	17.0	.76	1.4	11.8	.75	2.1	1961
3.8	.86	3.7	21.6	.73	1.2	13.7	.41	4.3	16.0	.76	1.5	11.8	.74	2.2	1962
4.0	.86	3.5	19.9	.74	1.3	14.0	.41	4.2	19.4	.71	1.5	12.5	.72	2.2	1963
—	—	—	—	—	—	—	—	—	19.7	.71	1.5	12.5	.72	2.2	1964 ****

* ההון היציב הקבוע במחירים שוטפים (אינו כולל מלאי וקרע).

** התוצר המקומי הנקי במחירים שוטפים.

*** התמורה להון כוללת רווח, דיווידנדה, ריבית ורנטה, לאחר ניכוי שכר זקוף לעבודה של הלא-שכירים.

**** כל המשק, להוציא הדיור, הסקטור הציבורי והמוסדות שלא למטרת רווח.

***** הנתונים לשנת 1964 הינם ארעיים ביותר, ויחולו בהם שינויים, בעיקר בענפים הבודדים. לפיכך מובאים כאן רק נתונים על כלל המשק הפרטי.

הערה כללית: (1) מידת מהימנות הנתונים אינה מאפשרת להסיק מסקנות לגבי תנודות קלות משנה לשנה. כמו כן יש להתייחס רק למגמת השינוי ולא לערך המוחלט של היחסים המובאים.

(2) מהערות * ו-*** לעיל ברור, שאין אפשרות להסיק מסקנות מהלוח הזה לגבי הרווחיות בענפים השונים, ובמיוחד לגבי הרווחיות ביחס להון העצמי של כל סקטור.

המקור: אומדני החזון הנקי — אומדני ד"ר א. ל. נפתלי;

אומדני התוצר — הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה;

אומדני התעסוקה — בנק ישראל.

7. התמורה לגורמי הייצור

בשנת 1964 חל גידול בהכנסות משכר¹ בשיעור גבוה מאשר כלל ההכנסה הלאומית — 18 אחוזים לעומת 16 אחוזים בקירוב. לפיכך עלה בשנת 1964 משקלן של הכנסות משכר בכלל ההכנסות. משנת 1955 עד 1961 חלה ירידה עקבית בחלקן של ההכנסות משכר בסך ההכנסות מ-54 אחוזים ב-1955 ל-50 אחוזים ב-1961. לעומת זאת, מ-1961 ואילך השינויים בחלקם של תשלומי השכר בהכנסה הלאומית אינם מורים על מגמה ברורה: בשנת 1962 חלה עלייה קלה בחלקן של הכנסות משכר, ב-1963 חלה ירידה וב-1964 חזרו ההכנסות משכר למשקלן היחסי ב-1962 — כ-50 אחוזים. השינויים בחלקם של תשלומי השכר בהכנסה הלאומית משקפים שינויים בחלקם של המועסקים בשכר בכלל המועסקים במשק, שינויים בעתירות הון ושינויים ביחס שבין שיעור התמורה ליחידת עבודה לבין שיעור התמורה ליחידת הון.

¹ למעט מערכת הביטחון.